

Seminar EXPH0004 høst 14

Seminarleder: Erling Skjei
Læringsassistent: Kjetil Akø (mandager)
Læringsassistent: Rolf-Rikard Holand (tirsdager)
Læringsassistent: Per Ivan Grini (fredager)

Øvingsoppgave 2:

I [Universitetsavisa](#) 15.04.2014 skrev NTNUs styreleder Svein Richard Brandtzæg: "Kunnskap er i utgangspunktet verdinøytralt, og det er vi – vår etikk, moral og verdier – som avgjør om det blir kunnskap i det godes tjeneste".

Drøft dette utsagnet

- ut i fra Humes filosofi,
- og i lys av Popper, Kuhn og diskusjonen i kap. 3 i Briggles and Mitchams "Ethics and Science".

Innleveringsfrist: **torsdag 6. november kl. 23.55**

Relevant pensumlitteratur:

Dybvig & Dybvig (D&D): Kapitlene om Hume (særlig s. 231-237) Popper og Kuhn (18 og 19), men også stoff fra andre kapitler kan kort trekkes inn; f.eks. Appendix 2 om logisk positivisme.

Briggles & Mitcham (B&M): Kapittel 3 (ikke minst det som sies om epistemologiske og sosiale normer og omtalen av Popper og Kuhn i den forbindelse). Merk imidlertid at vi i begynnelsen av kap. 4 finner en kort, men likevel fin oppsummering av det som kanskje kan anses som hovedpunktet i kap. 3 (B&M, s. 90-1), og at i kap. 7 (B&M, s. 185-6) finnes en kort diskusjon av Humes skille mellom «er» og «bør». (Det kan legges til at det mest generelle eller overgripende problemet som behandles i B&M, kan kanskje nettopp sies å være om vitenskapen er verdifri. De fleste kapitlene berører dette spørsmålet mer eller mindre eksplisitt om enn ut fra forskjellige perspektiv.)

Kort kommentar om verdifrihetstesen:

At vitenskap (vitenskapelig kunnskap) er eller skal være verdinøytral eller verdifri, kalles gjerne for verdifrihetstesen. Den knyttes ofte til den tyske sosiologen Max Weber (1864-1920) og til de logiske positivistene. Begge er på dette punktet sterkt påvirket av Hume, som med sitt skarpe skille mellom det deskriptive og det normative kan sies å gi verdifrihetstesen et relativt klart, men ikke uomstridt teoretisk fundament.

Det synes ikke urimelig å forstå Brandtzæg slik at han slutter seg til denne tesen. Briggles & Mitcham argumenterer mot den i kap. 3. Men her bør en gjerne ha to ting i mente: (i) Tesen om kunnskapens og vitenskapens verdifrihet er blitt forstått (tolka) på høyst ulike måter, og vi kan ikke ta for gitt at Brandtzæg og Briggles & Mitcham forstår den på samme måte. (ii) Det siterte utsagnet fra Brandtzæg inneholder egentlig to påstander: (x) «Kunnskap er i utgangspunktet verdinøytralt», og (y) «det er vi – vår etikk, moral og verdier – som avgjør om det blir kunnskap i det godes tjeneste». Nå kan det jo tenkes at en kan være uenig i (x), men enig i (y) (eller omvendt).

Spørsmål/oppgaver til diskusjon og refleksjon:

Innledende:

- Kanskje kan det være et poeng å starte med å gi en meget grov, første bestemmelse av skillet mellom kunnskap og etikk.
- Hva menes med mellom deskriptiv hhv. normativ etikk? Og hva menes med deskriptiv hhv. normativ vitenskapsteori?
- Pek på noen mulige tolkninger av utsagnet «Kunnskap er i utgangspunktet verdinøytralt, og det er vi – vår etikk, moral og verdier – som avgjør om det blir kunnskap i det godes tjeneste.»

Hume:

- Hva er moralens grunnlag ifølge Hume?
- Hva skiller (ifølge Hume) moralens grunnlag fra kunnskapens grunnlag?
- Kan verdier (vurderinger) ifølge Hume utgjøre et element ved erkjennelsen av hvordan noe er?
- Hva mener Hume med at vi "ikke kan slutte fra hvordan ting *er* til hvordan de *bør* være" (D&D, s. 230)?
- I hvilken forstand kan man si at Hume mener at (vitenskapelig) kunnskap er verdifri?

Popper, Kuhn og kap. 3 i B&M:

Ved denne oppgaven synes jeg det ikke vil være unaturlig å legge like mye vekt på likhetstrekk mellom Popper og Kuhn slik de presenteres i B&M som på ulikhetene. Merk at i B&M gis det ingen fullverdig framstilling av vitenskapsteoriene til Popper og Kuhn. Merk også at Popper og Kuhn kanskje ville ha sagt seg uenige i B&M's tolkning av deres respektive teorier.

9. Hva menes med epistemologiske normer (verdier)? Og med sosiale normer (verdier)? (Trekk her inn Merton.) Er epistemologiske og sosiale normer beslektet?
10. Hvilken rolle spiller slike normer i vitenskapsteoriene til Popper og Kuhn?
11. Er det rimelig å anse Poppers og Kuhns vitenskapsteorier for normative?
12. Hvilken rolle må epistemologiske og sosiale normer ifølge B&M tilkjennes i vitenskapen (i kunnskapsproduksjonen)?
13. Hvis det allerede ikke skulle være besvart, hvorfor er vitenskap ifølge B&M (s. 90) ikke «independent of ethics or 'value-free'»?

Ad spørsmål 10:

Et godt svar på spørsmål 10 krever at en sier noe fornuftig om det følgende:

Om Popper:

14. Poppers teori kalles ofte falsifikasjonisme. Hvorfor?
15. Popper posisjon benevnes også som «kritisk rasjonalisme». Hva legger han i dette begrepet?

Om Kuhn:

16. Hva er et vitenskapelig paradigme? Og hvilke element består det av?
17. Hva kjennetegner normalvitenskap?
18. Hva er anomali, og hvilken rolle spiller anomalier i vitenskapene?
19. Hva er et paradigmeskifte? Hva kjennetegner en vitenskapelig revolusjon?
20. Hvordan er forholdet mellom teori og observasjon å forstå?

Et par punkt om (eller fra) Popper som kan tydeliggjøre sider ved synet hans:

Poppers vitenskapelig posisjon kalles ofte for "kritisk rasjonalisme". Det er, som man forstår, ikke en rasjonalisme i Descartes' forstand siden det dreier seg om en form for empirisme. Når Popper taler om sin posisjon som "rasjonalisme", så er termen, for det første, ikke bare ment å dekke "intellektuell virksomhet, men også observasjon og eksperiment" (*Fornuft og rimelighet som tenkemåte* (Dreyer, 1981 s. 250). For det andre er det ment å dreie seg om ei bestemt holdning: "[R]asjonalitet er en holdning som er preget av villighet til å lytte til kritiske argument og til å lære av erfaring. Fundamental sett er det en holdning som innrømmer at '*jeg kan ta feil og du kan ha rett, og ved felles anstrengelse kan vi komme nærmere sannheten*'" (ibid, s. 250-1).

Popper argumenterte sterkt mot tesen om at observasjoner er uavhengige av teoriuavhengig, og dvs. at teoriene kan testes mot teorifrie observasjoner: Å tro, sier han et sted, "at vi kan begynne med rene observasjoner, uten noen form for teori, [er] absurd" (*Fornuft og rimelighet ---*, s. 39). Ga ikke Popper dermed opp empirismen? Han ga sjøl følgende svar: "My empiricism consisted in the view that, though all experience was theory-impregnated, it was experience which in the end could decide the fate of the theory, ---" ("Replies to my Critics" i *The Philosophy of Karl Popper* (ed. Schilpp; La Salle 1974).